

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 6

פרשת יתרו

ברכות ל"ז - מ"ג

מה מטנה איך קוראים למן?

לכאורה יש להבין מה אכפת לבני ישראל מהו השם של המאכל שה' נתן להם? העיקר שהוא מזין כראוי. מסביר הגאון **רבי אברהם יצחק ברזל** שליט"א שהנידון היה איך להודות לה' על המאכל החדש שניתן להם, היות שיש מעלה לברך ברכה ברורה - כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו, ברגע שראו מאכל חדש הנושא המדובר היה מה בדיוק לברך עליו. [ובסוף הוחלט לקרוא לו 'מין' - כי השם הזה הוא השבח שלו, שמגדיר את המעלה המיוחדת של המאכל הזה, שניתן להרגיש בו את כל הטעמים].

וא"ר זירא ואיתימא ר' חננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא - 'ברוך ה' יום יום' וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו? אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו. [מ.]

הנה בפרשת המן נאמר "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא? כי לא ידעו מה הוא", וכתב רש"י: כי לא ידעו מה הוא - שיקראוהו בשמו.

מהי השיבות?

שצריך להקדים את היין של הקידוש לאכילת הפת, אמרו לכסות הפת שלא יראה הפת בושתו.

כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. [דף מ"א.]

מדוע זה נחשב בושה? הנה לנו יש תרי"ג מצוות, אבל מה יש לנבראים שאינם בעלי בחירה? התכלית שלהם בעולם שמברכים עליהם ומשתמשים בהם למצוה, ומתקדש שם שמים ע"י שמזכירים עליו שם שמים, וזה פסגת השאיפה של כל נברא. ומכיון שברכה זה כבוד שמים, שזה האושר הגדול של כל הנבראים, ממילא כשלוקחים ממנה את המעלה שהתורה נתנה לה - לברך עליה תחילה, זה בושה!

ולכן בקידוש שיש דין שצריך להקדים את היין, נדרש מאיתנו לנהוג בו בעדינות וברגישות, ולכסות אותו, כי זו הבושה הכי גדולה - שחסר לו באפשרות להרבות כבוד שמים.

על איזה מלך לא לברך?

ר' יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו. [מ:]

כאשר מלך גרמניה 'ויליאם קיסר' הגיע לשערי ירושלים יצאו בני העיר לקראתו, לקיים דברי חז"ל 'לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם'. ובני ירושלים ברכו עליו ברכת מלכים, כיון שהיה לו דין מלך ששלט לבדו במדינתו. [לכבודו פרצו את הפירצה הראשונה בחומות ירושלים - שנקראת שער יפו - ועי"ז נפסל העירוב, שעד אז חומת ירושלים הכשירה את עירוב]. אולם הגאון **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצוק"ל לא רצה לצאת לקראתו, ואמר שיש בידו קבלה מתלמידי **הגר"א** שגרמניה היא 'ספק עמלק'. וא"כ אי אפשר לברך עליו כמבואר בגמרא - כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו. [שלמי תודה]

איך רואים בפסוק שמדבר על שבת הארץ ופירותיה את דיני קדימה בברכות?

מסביר **מון הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל שחז"ל למדו והבינו שאם פרי מסוים הוקדם בפסוק הרי זה סימן שהתורה החשיבה אותו, ולכך גם אנו צריכים להחשיבו. ומה היא חשיבות? שמברכים עליו קודם! [אבל עצם האכילה לא נקראת חשיבות, ולכן האוכל בלא ברכה כמו אוגן רח"ל שאינו מברך על אכילתו, יכול לשתות יין לפני שאוכל פת.]

אם נתבונן נראה כאן איזה רגישות נדרשת מאיתנו, שאפילו בקידוש

חשיבות הדות הראיה לת"ח?

ב. סיבה נוספת שבגללה דווקא ת"ח צריך להזהר מפסיעה גסה - כיון שישנם תשובות בהלכה שחייבים עבורם ראייה טובה, כהלכות טריפות וד' מינים, ולכן כל הפחתה כלשהי בחדות הראיה של ת"ח מהוה גנאי, כי לא יוכל לענות על שאלות אלו.

ועפ"י שני הסברות הללו הורה הגר"י זילברשטין לת"ח שהסתפק האם לעבור ניתוח 'קטרקט', שראוי לעבור את הניתוח, כי ת"ח צריך ראייה חדה. [חשוקי חמד]

[ויש בנותן ענין להביא מה שהורה **מון הגר"ח קנייבסקי** שליט"א לת"ח שיש לו חולי בעינים, ושאל מה יעשה מידה כנגד מידה לרפואתו? וענה מרן: אם ת"ח הוא ילמד מס" נגעים, שנגעים שייך לעינים, שהרי אם כהו עיני כהן אינו רואה את הנגע. כל משאלותיך]

ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם... ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה וכו', דאמר מר פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם. [מג:]

וצריך להבין הרי פסיעה גסה גורמת נזק לעינים, מדוע זה נקרא רק 'גנאי'? ולמה דווקא ת"ח מוזהר להימנע מפסיעה גסה?

מתרץ הגאון **רבי יצחק זילברשטין** שליט"א שני תירוצים עפ"י הבן יהודע - א. כיון שהלוקח שוחד עיניו כהות, אי"כ עלולים לרנן אחריו שראיתו נפגעה בגלל שלקח שוחד.

וידוע המעשה שהביא **החיד"א** בשם הגדולים על רבי חיים כפוסי מדייני מצרים, שנעשה לו נס, וחזר מאור עיניו - בגלל סיבה זו.

המעלה של העלי תאנה

דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון וכו' רבי נחמיה אומר
תאנה היתה שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו. [מ.]

ולכאורה צריך להבין מדוע העלי תאנה נחשבים לתיקון של החטא? הרי הם רק נועדו לכסות ולפתור את הבעיה של הבושה שבאה עי"י החטא?

מסביר הגאון **רבי משה פיינשטיין** זצוק"ל שהבושה של אדם וחוה אחר החטא, לא היתה סתם שינוי אופי פתאומי, שנפלה עליהם רוח ביישנות בלתי מוסברת.

אלא הבושה נבעה מתוך גודל המעלה שלהם, שהם הבינו שכל בריאת האדם היתה רק בשביל עשיית רצון ה', והם רצו להסתיר את הגוף שבו חטאו לה', והחטאו את המטרה.

א"כ העלי תאנה שבהם התכסו, הם הם הסמל של הבנה של - ש"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ולכן הם נחשבים לתיקון של החטא, שמראים את ההרהורי תשובה שעלו בהם. [דרש משה]

באיזה מזוונות פדאי להתפאר?

אמר רבא והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא. [לז:]

הגאון **רבי ישראל גואלמן** שליט"א מספר - שבאחד משיעורי משנה ברורה הזכיר הגאון **רבי חיים פנחס שיינברג** זצוק"ל את דברי התוס' ש"היה רגיל רבינו דוד ממי"ץ ללבן פרוין במים בלילה כדי לאכול בשחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון, שלא לאחר, כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה".

והוא התפלא וכי בני ביתו של רבינו דוד ממי"ץ לא יכלו להכין לו שום מאפה מזוונות יותר מכובד?

ענה לו הגר"פ - נמתין עד שנגמור את הסוגיה, ונראה האם יש עוד מאכל שניתן לאכול בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון לכתחילה ללא כל חשש.

ואכן לאחר לימוד הסוגיה, כבר לא נותרה שאלה... [ומפורסם שזה היה גם מאכלו הקבוע של **מרן הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל].

זהירות - אמריקה תפלוט אותנו!

אמנם בהתחלה זה קשה כי כשאוהבים משהו א"א לחיות בלעדיו, אבל ב"ה היהדות שלנו היא מעניינת נפלאה - תורת ה' תמימה, הכל נמצא שם רק שהענינים שלנו מכוסות, ואם נתגבר על עצמנו הקב"ה יהיה בעזרנו ונוכה להביא בזה גאולה וישועה לכל עם ישראל

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: מאי דכתיב 'את הכל עשה יפה בעתו'? מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו. [מג:]

אומר הגאון **רבי שמשון דוד פינקוס** זצוק"ל שמחד גיסא זוהי מתנה גדולה משמים שאדם מרגיש כך, ומספר שבהיותו ילד בויליאמסבורג, היה שם גוי אחד שעסק באיסוף האשפה, שהיה האחראי על המשאית, ולכן הוא חשב את עצמו לרמטכ"ל צבא ארה"ב, ולבש מעיל ארוך ומכובד, ה' נתן לו את ההרגשה שהעבודה המכובדת והיפה ביותר היא לאסוף אשפה!

אלא שאליה וקוף בה - אותו חן הוא אחד הדברים המסוכנים ביותר שישנם בבריאה, כי בגללו אדם עלול לאהוב דבר הכי שלילי רק בגלל שנשא חן בעיניו [כגון נישואי תערובת].

בעיה זו של החן נוגעת גם לענין מקום מגורים, הגמרא בסוטה [מ"ז.] אומרת 'חן מקום על יושביו, מדינה שגרים בה אוהבים אותה, [כמו הדוגמא שם בגמ' על ארץ שהאדמה היתה נוראה והמים היו מרים ומורעלים, והתושבים אמרו לאלישע שהיא ארץ טובה, בגלל חן המקום].

בשיחה לתושבי חו"ל הוסיף - אני נולדתי בארה"ב, ואני חי ומרגיש זאת בתוכי, אנחנו אוהבים את הארץ הנכריה הזו, אנחנו קשורים אליה, וכל מה שאנחנו רואים בה נראה בעינינו יפה.

אך הבעיה היא רבותי שהארץ הזו היא כמו 'אשה נכריה', אני חושב שזו בעיה שעלינו לתת עליה את הדעת, אנחנו יושבים כאן באמריקה כ"כ בנוחות עד אנשים אומרים על השואה 'לעולם לא עוד'.

האם אכן לעולם לא עוד? האם אנחנו כל כך בטוחים? לפני השואה כתב הגאון רבי **מאיר שמחה** זצ"ל בספרו משך חכמה שאם מרגישים שברלן היא ירושלים רח"ל, הרי שתבוא רעידת האדמה, והיום כשעינינו נפקחות וכולם רואים כיצד כל העולם מתהפך, מוטל עלינו להתעורר לפני שיהיה מאוחר מדי...

אין כוונתי דווקא לעזוב את אמריקה במובן הגשמי ולעבור לארץ ישראל, לדאבונו ישנם רבים שנמצאים בגופם בא"י ובעצם חיים הם באמריקה, אלא - 'לך עמי בא בחדריך', תבנו לעצמכם מקלט של קדושה וטהרה, וכמו שכתב **הגר"א** שדי אמות של תורה יש להם קדושת א"י.

פרשת יתרו

וַיֹּאמֶר יְתֵרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הֲצִיל אֶת הָעָם מִיַּד מִצְרַיִם יְד מִצְרַיִם.

תנא משום רבי פפיס גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו 'ברוך' עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'. [סנהדרין צד.]

צריך להבין מהו הגנאי? הרי מדובר לאחר שכלל ישראל אמרו זמירות שירות ותשבחות על הים, ומה כ"כ מיוחד ב'ברוך' עד שאי אמירתו נחשבת גנאי?

מסביר הגאון **רבי ישראל מאיר דרוק** שליט"א שבאמת היה מקום להתפלאות כיצד אנו השפלים יכולים בכלל לברך את הקב"ה, אשר לו תבל ומלוואו, ומה התועלת במה שאנו מברכים אותו?

אכן כבר ביאר הנפש החיים [שער ב' פ"ד] שענין הברכה הוא שכך גזרה חכמתו יתברך, שינתן כח לבני האדם להשפיע על כל הנהגת העולמות! [ולכן אמר לר' ישמעאל: "ישמעאל בני ברכני"].

אם כה גדול כוחה של אמירת 'ברוך', מובן מפני מה אי אמירתו נחשבת גנאי, גם למי שאמר שירת הים.

עוד מבואר עפ"י היסוד הזה מה שאנו אמרים בברכת המזון: אנחנו מודים לך וכו' ככתוב בתורתך וכו', שלכאורה הנוסח הזה לא כ"כ מכובד, כביכול אנו נאלצים להודות בגלל ציווי התורה, ודומה לילד שמודה על מתנה שקיבל ואומר "אני מודה לך - כי אמרו לי לומר לך תודה..."

אבל עתה מבואר שאנו באים להתנצל, ולהסביר מי נתן לנו דלים וריקים את העוצמה לברך את ריבון כל העולמים? והתשובה היא - הכתוב בתורה "ואכלת ושבעת וברכת".

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים